

Nr 313.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av kronans andel i Elinghems myr i Gottlands län; given Stockholms slott den 18 mars 1919.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att, därest ett företag för Gottlands elektrifiering kommer till stånd, kronans andel i Elinghems myr i Gottlands län må till samma företag försäljas mot en köpeskillning, som skall utgå efter ty i lagen om expropriation den 12 maj 1917 är föreskrivet och på köparens bekostnad till beloppet bestämmas av tre gode män, av vilka länsstyrelsen i länet och köparen vardera utser en och domaren i orten den tredje, dock att köpeskillingen ej må understiga 78,350 kronor, samt under villkor i övrigt

att området får tillträdas omedelbart efter köpets avslutande, då köpeskillingen skall erläggas till länsstyrelsen i länet, samt

att köparen ensam vidkännes alla med lagfart å fånget förenade kostnader.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 mars
1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde:

Den 24 september 1880 förordnade Kungl. Maj:t, att södra delen av Elinghems myr å Gottland skulle för bildande av en kronopark inköpas för ett pris av 25 kronor för tunnland. På grund av detta beslut förvärvade kronan av ifrågavarande myr en areal av 567.52 hektar för ett inköpspris av 29,350 kronor.

I en till Kungl Maj:t ställd skrivelse den 4 januari 1919 har landshövdingen Gustaf Roos å gottländska elektrifieringskommitténs vägnar anhållit, att kronans andel av berörda myr måtte försäljas till bemälda kommitté.

I skrivelsen har anförts bland annat följande

»För utredande av frågan angående Gottlands elektrifiering med kraft från torvmossarna har på ett inför Kungl. Maj:ts befallningshavande hållet allmänt möte i Visby den 18 november 1918 tillsatts en kommitté.

Av denna kommittés gjorda utredningar har framgått, att lämpligaste platsen för en blivande kraftstation skulle med hänsyn till dels tillgången på kylvatten och dels läget av befintliga myrar, vilka lämpa sig för upptagning av bräntorv i stor skala, vara Tingstäde.

De torvmossor, som härvidlag skulle komma i fråga, äro belägna å Elinghems och Martebo myrar.

Den beräknade bränsleåtgången för den planerade kraftstationen utgöres av cirka 40,000 ton lufttorkad torv, varav hälften enligt av statens andre torvingenjör gjord utredning, som härmed bifogas, skulle kunna tagas från den förstnämnda myren och den andra hälften, enligt av ägarna lämnad uppgift, från den sistnämnda.

Möjligheter skulle måhända förefinnas att taga hela den erforderliga bränslekvantiteten från denna senare myr, men på grund dels av tekniska svårigheter att å en och samma myr årligen upptaga så stora torvkvantiteter, som här är fråga om, samt dels att betydande redan odlade områden skulle behöva tagas i anspråk, har kommittén ansett sig icke böra grunda sina vidare utredningar på detta alternativ, utan har utgått från att bränslet bör tagas från båda nu nämnda myrar.

Förvärvandet av Elinghems myr anser ovannämnda kommitté av nu angivna skäl vara av avgörande betydelse för realiserandet av planen på en allmän elektrifiering av Gottland. Men ej blott möjligheten av ett dylikt förvärv utan även dess snabba genomförande är av stor betydelse för företaget, vilket i väsentlig mån skulle grundas på andelsteckning från lantbefolkningens sida. För att göra denna teckning lockande bör man nämligen kunna ställa i utsikt, att kraftverket inom en ej allt för långt avlägsen framtid skall komma i funktion.

På grund av vad som ovan anförts och då den å Elinghems myr verkställda skogsodling icke lämnat beräknat resultat, får jag å gottländska elektrifieringskommitténs vägnar anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville utverka av instundande riksdag att, i den händelse ett i ovan berört syfte bildat företag komme till stånd, Eders Kungl. Maj:t måtte bemyndigas att till detsamma försälja Elinghems myr till ett pris av högst kronor 30,000.»

Sedan domänstyrelsen anbefallts att efter vederbörandes hörande avgiva utlåtande i ärendet, har nämnda styrelse den 10 mars 1919 avgivit sådant utlåtande och därvid överlämnat infortrade yttranden från jägmästaren i Gottlands revir och överjägmästaren i östra distriktet.

Jägmästaren har anfört följande:

»Huvuddelen av den mark, som är föremål för ifrågavarande ansökning och däri kallats Elinghems myr — — —, utgöres av kronoparken Elinghem. Enligt i revirets jordebok gjorda anteckningar om denna kronopark är ytvidden beräknad till sammanlagt 567.52 hektar, varav skogsmark 537.83 hektar och impediment 29.69 hektar — — —. Skogsmarken å kronoparken är till större delen beväxt med huvudsakligen tall och björk. Förefintligheten av gran är däremot mycket obetydlig. Överallt är skogen av kortvuxen, mycket kvistig typ och beståndet av dålig slutenhet. Å trakten söder om Gullauseträsk, där dikning verkstälts tidigare än å trakten norr om samma träsk, förekommer den äldsta skogen och äro åldersklasserna III—IV här förhärskande. Endast ungskog i I och II åldersklasserna

förekommer i den norr om träsket belägna delen, medan trakten väster om kanalen är beväxt med mycket gles buskskog.

Någon skogshushållningsplan finnes icke upprättad för denna kronopark, varför den verkliga skogstillgången icke är känd. För att erhålla ett begrepp om åtminstone den tillnärmelsevisa kubikmassan har jag utfört en del provytetaxeringar, varav framgitt, att skogstillgången, lågt räknat, skulle kunna beräknas till omkring 9,800 kubikmeter från 4 engelska tum vid brösthöjd och däröver, varav

tall	omkring	7,000	kubikmeter,
gran	»	300	»
och björk	»	2,500	»

Summa cirka 9,800 kubikmeter,

och bestående så gott som uteslutande av vedskog, för vilken medelvärdet å rot icke torde kunna beräknas högre än till 5 kronor per kubikmeter. Med denna approximativa beräkningsgrund skulle enbart den växande skogen kunna beräknas hava ett värde av omkring 49,000 kronor. Läggas så härtill värdet av brännrotven, blir kronoparkens saluvärde avsevärt högre än det pris, som elektrifieringskommittén erbjudit.

Taxeringsvärdet å Elinghems kronopark utgör nu 72,800 kronor från att under föregående taxeringsperiod hava varit 19,700 kronor. Denna av vederbörande taxeringsnämnd gjorda höjning i taxeringsvärdet förefaller möjligen oskäligt stor, men torde hava sin grund dels däri, att taxeringsvärdena å kronans fastigheter i de socknar, som beröras av denna kronopark, stått proportionsvis betydligt lägre än taxeringsvärdet å de enskildes i samma socknar belägna jordbruksfastigheter, dels ock i den högst avsevärda allmänna höjningen i detta län av 1917 års taxeringsvärden å dylika fastigheter. Taxeringsnämnden torde också nu hava tagit hänsyn till, att den rikliga tillgången på brännrotv måste högst väsentligt höja kronoparkens värde.

En omständighet, som dock måste tagas i betraktande vid bedömandet av värdet å kronoparken, är den kostnad, som med nödvändighet måste i närmaste framtid utgivas för en förbättrad avdikning av hela kronoparken, om nu denna skall såsom sådan bevaras och därmed en rationell skogsskötsel åsyftas.

Ehuru det ändamål, för vilket kronoparken föreslagits att avhändas kronan, är synnerligen behjärtansvärt och möjligen krävande vissa offer av kronan, synes mig dock den erbjudna köpesumman 30,000 kronor under alla förhållanden vara alltför låg och icke böra godtagas.

Skulle däremot skäligt pris kunna erhållas, torde det enligt min uppfattning vara för kronan förmånligare att låta försäljning komma till stånd och använda försäljningsmedlen för inköp av god skogsmark inom länet, än att behålla marken såsom kronopark och å densamma nedlägga stora oundgängligen nödvändiga kostnader för dess torrläggning.»

Överjägmästaren har anfört bland annat följande.

Enligt av jägmästaren i Gottlands revir gjord utredning hade utgifterna för ifrågakvarande kronopark under åren 1882—1918 uppgått till 12,226 kronor 17 öre och inkomsterna under samma tid till 3,516 kronor 82 öre, vadan alltså hittills en förlust uppkommit av 8,709 kronor 35 öre, även om ingen hänsyn toges till förvalt-

ningskostnaderna. Inköpssummans nuvarande värde med ränta på ränta efter allenast $3\frac{1}{2}$ procent uppginge till 105,660 kronor. Om utgifternas överskott tillades, komme man alltså till ett värde av minst 114,369 kronor 35 öre.

Emedan markens torrläggning vore för grund, vore skogen, som bestode av omkring $\frac{2}{3}$ tall och $\frac{1}{3}$ björk samt något gran, kortvuxen, kvistig och gles, men då ståndskoogen enligt jägmästarens avgivna yttranden kunde beräknas innehålla omkring 10,000 kubikmeter, så torde man dock knappast kunna säga, att skogsodlingen icke lämnat beräknat resultat under för handen varande förhållanden. För närvarande självsådde sig tallen, så att, om överskärmande glesstående kvistiga tallar borttoges, flerstädes borde erhållas vackrare och mera slutna återväxt. Överjägmästaren ville dock icke hava förnekat, att kronoparken möjligen kunde bättre användas till bränntorv, ehuru torven visserligen icke tycktes vara av bästa beskaffenhet.

Det erbjudna priset vore givetvis i varje fall för lågt. Även om ingen hänsyn toges till, att kronoparken kunde utnyttjas till bränntorv, borde ingen försäljning kunna tänkas under taxeringsvärdet, som nu vore 72,800 kronor. En noggrannare undersökning och värdering borde ske för bestämmande av kronoparkens saluvärde.

Domänstyrelsen, som funnit det av kommittén anförda ändamålet med ett inköp av kronoparken värt allt beaktande liksom ock kommitténs strävanden värda understöd från kronans sida, har, då ej heller från skoglig synpunkt skäl talade för ett bibehållande i kronans ägo av ifrågavarande kronopark, ej haft något att erinra mot densammas försäljning, dock under förutsättning att köparen till kronan betalade det pris, som vid en blivande fullständig värdering kunde komma att åsättas kronoparken.

Då Gottland är det enda av Sveriges ländskap, som saknar såväl egen vattenkraft som möjlighet att få sådan kraft tillörd från annat håll, är ön för sin elektrifiering hänvisad till andra kraftkällor. Härvidlag framstår som en naturlig utväg att taga i anspråk öns tillgångar på bränntorv, varigenom man bör kunna bliva oberoende av tillförsel utifrån av artificiellt bränsle, såsom stenkol. Det är alltså ur flera synpunkter av stor betydelse, att en lämplig bränntorvmosse må kunna förvärvas för ändamålet.

*Departements-
chefen.*

Då nu utredningen visar, att Elinghems myr är för detta ändamål väl passande, samt ett bibehållande i kronans hand av den för skogsodling inköpta delen därav icke synes vara förestavat av något mera välgående intresse — i varje fall icke större än det intresse, kronan må äga av att främja utvecklingen av denna landsända genom att underlätta för densamma möjligheten att erhålla elektrisk energi — anser jag mig

böra tillstyrka, att omförmälda kronopark försäljes till det företag, som må bli bildat för Gottlands elektrifiering.

Jag har under hand inhämtat, att plan till öns elektrifiering redan i sina huvuddrag uppgjorts, varvid kraftverket föreslagits skola baseras på torv från Elinghems och Martebo myrar samt kunna betjäna hela ön. Kostnaderna för anläggningen — innefattande såväl kraftverket som distributionsledningarna — hava approximativt beräknats till omkring 9.5 miljoner kronor för ett större alternativ och omkring 8.5 miljoner kronor för ett mindre sådant. I vilket fall som helst visar sig företaget alltså vara av mycket betydande omfattning.

Då något exakt värde ej kunnat åsättas kronoparken, hade lämpligen en värdering av densamma bort föregå ett beslut om försäljning. Då emellertid domänstyrelsens utlåtande först den 11 mars 1919 inkommit till jordbruksdepartementet och kommittén framhållit önskvärdheten av att ärendet förelägges innevarande års riksdag samt detta synes vara av stor betydelse för att icke anläggningens genomförande skall behöva uppskjutas, har jag icke velat underlåta att anmäla ärendet i befintligt skick. Att sälja kronoparken för det av gottländska elektrifieringskommittén erbjudna priset av 30,000 kronor kan jag dock icke tillstyrka utan anser, att saluvärdet bör fastställas av tre gode män, av vilka länsstyrelsen i länet och köparen vardera utse en och domaren i orten den tredje. För att emellertid hava ett värde, under vilket kronan icke bör försälja ifrågavarande kronopark, har jag ansett mig kunna utgå från det belopp, för vilket kronan inköpt ifrågavarande mark, eller 29,350 kronor, och tillägga det värde, vartill växande skog å området uppskattats, eller 49,000 kronor. Kronan bör således enligt min mening för ifrågavarande fastighet betinga sig ett minimibelopp av 78,350 kronor.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att, därest ett företag för Gottlands elektrifiering kommer till stånd, kronans andel i Elinghems myr i Gottlands län må till samma företag försäljas mot en köpeskilling, som skall utgå efter ty i lagen om expropriation den 12 maj 1917 är föreskrivet och på köparens bekostnad till beloppet bestämmas av tre gode män, av vilka länsstyrelsen i länet och köparen vardera utser en och domaren i orten den tredje, dock att köpeskillingen ej må understiga 78,350 kronor, samt under villkor i övrigt

att området får tillträdas omedelbart efter köpets avslutande, då köpeskillingen skall erläggas till länsstyrelsen i länet; samt

att köparen ensam vidkännes alla med lagfart å fånget förenade kostnader.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Hugo Nordlander.